

Nr 11

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående anslag till bidrag till plantskolekontroll.

I sex inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade i huvudsak likalydande motioner, nämligen I: 65 av herr *Persson, Johan, m. fl.* och II: 93 av herr *Rimås* och fru *Eriksson* i Ängelholm, I: 180 av herr *Nilsson, Yngve*, och herr *Arvidson* samt II: 443 av herrar *Nilsson* i Göingegården och *Lothigius* ävensom I: 342 av herr *Mattsson* och II: 226 av herr *Jansson* i Benestad *m. fl.*, har gjorts hemställan av innebörd, att riksdagen för budgetåret 1959/60 måtte anvisa ett anslag av 15 000 kr. till bidrag till plantskolekontroll.

Beträffande de skäl, som åberopats till stöd för motionärernas hemställan, får utskottet hänvisa till motion II: 93.

Över motionerna har utskottet inhämtat yttranden av statskontoret och lantbruksstyrelsen.

Statskontoret har i sitt den 9 februari 1959 dagtecknade yttrande avstyrkt bifall till motionerna. Som motivering härför har ämbetsverket anfört följande.

I utlåtande nr 1 till 1957 års riksdag framhöll jordbruksutskottet, att vissa av utskottet särskilt angivna anslag på jordbrukets område (s. 46) borde bli föremål för prövning av en särskild utredning vad beträffar möjligheterna att minska anslagen genom ändrade bidragsbestämmelser. Jordbruksutskottet uttalade tillika, att en sådan prövning borde omfatta jämväl liknande anslag av samma natur som de särskilt angivna anslagen. Jordbruksanslagsutredningen, som i enlighet med vad nu sagts företagit en översyn av ett flertal anslag under nionde huvudtiteln, har i sina hittills angivna betänkan- den ej redovisat några överväganden beträffande det med nu förevarande motioner åsyftade anslaget.

Enligt statskontorets uppfattning torde emellertid skäl icke längre föreligga att å riksstaten uppföra ett anslag för det ändamål, varom här är fråga. Framhållas må sålunda, att föredragande departementschefen redan vid anmälan till 1945 års riksdag av propositionen nr 141 angående anordnande av kontroll å vissa plantskolealster m. m. utgick ifrån att inkomsterna av här avsedda verksamhet sedermera skulle bli av den storlek, att de kunde täcka i varje fall större delen av utgifterna och att densamma sålunda efter någon tid icke skulle betunga statsverket med några kostnader. Riksdagen gjorde icke någon erinran häremot. Kontrollavgifterna ha senast fr. o. m. den 1 januari 1959 höjts, varigenom ökade inkomster torde vara att förvänta. Det förtjänar vidare erinras om den upprustning på ett närliggande område, nämligen i fråga om växtskyddet, som förordats i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag. Under nionde huvudtiteln avlöningsanslag

till statens växtskyddsanstalt ha sålunda föreslagits bl. a. vissa personalförstärkningar i syfte att skapa förutsättningar för ett förbättrat skydd mot utifrån kommande växtsjukdomar (statsv.-prop. 1959, 9 ht, s. 93). Vid bifall till detta förslag skulle anstaltens avlöningsanslag komma att höjas med 112 200 kronor.

Statskontoret anser tiden nu vara inne för att plantskolekontrollen göres helt självbärande. Ämbetsverket finner sig sålunda icke kunna tillstyrka bifall till motionerna.

Lantbruksstyrelsen har i yttrande, dagtecknat den 13 februari 1959, tillstyrkt bifall till motionerna samt därvid framhållit följande.

Efter en grundlig utredning av frågan ingav lantbruksstyrelsen den 10 november 1944 till Kungl. Maj:t förslag om anordnande av kontroll av plantskolornas produktion av fruktträd, bär- och nötbuskar samt fruktträdsgrundstammar. Förslaget lades till grund för Kungl. Maj:ts proposition nr 141 till 1945 års riksdag, och riksdagen beslöt dels medge, att fr. o. m. budgetåret 1945/46 kontroll å vissa plantskolealster finge anordnas och dels bevilja bidrag för ändamålet för nämnda budgetår med 15 000 kronor.

På förslag av lantbruksstyrelsen förordnade Kungl. Maj:t, att en särskild nämnd — statens plantskolenämnd — skulle inrättas för handhavande av kontrollen i erforderligt samarbete med statens växtskyddsanstalt. Kungl. Maj:t uppdrog åt lantbruksstyrelsen att ha det omedelbara överinseendet över kontrollverksamheten samt bemyndigade styrelsen bl. a. att utse ledamöter i nämnden, att utfärda föreskrifter för kontrollen jämte instruktion för nämnden samt villkor för begagnande av plantskolemärket — ett för kontrollen särskilt inregistrerat varumärke — ävensom att bestämma de avgifter, som i kontrollen deltagande plantskolor skulle ha att erlagga till nämnden.

I sammanhanget övervägdes lämpligheten av att närmare ansluta kontrollverksamheten till statens växtskyddsanstalt, vars arbetsuppgifter normalt omfattar sundhetsk kontroll av såväl inhemska som importerade växter. Då växtskyddsanstalten emellertid icke ansåg sig kunna åtaga sig uppgiften att kontrollera sortäkthet och kvalitet hos växterna i fråga, vilken uppgift närmare hör samman med försöks- och förädlingsverksamheten på området, ansågs det lämpligast att anförtro kontrollverksamheten åt särskild för ändamålet tillsatt nämnd.

Statens plantskolenämnd inrättades 1945 och består av fem ledamöter representerande fruktodlingen, försöksverksamheten på fruktodlingens område, växtskydds- samt plantskoleverksamheten. Nämndens uppgift är att öva tillsyn över att plantskola, som anmäler sig vilja frivilligt delta i kontrollen, dels förökar och till försäljning utlämnar endast sådana plantor av fruktträd, bär- och nötbuskar samt fruktträdsgrundstammar, som visat sig lämpade för ekonomisk odling med hänsyn till hårdighet, bördighet och motståndskraft mot sjukdomar och dels vidtar av statens växtskyddsanstalt föreskrivna åtgärder till bekämpande av växtparasiter. Denna kontroll utövas av en hos nämnden anställd plantskoleinspektör, som regelbundet två gånger om året skall besiktiga i kontrollen deltagande plantskolor och samtidigt lämna upplysningar och råd beträffande plantskolans skötsel ävensom beträffande bekämpning av på växterna förekommande svampsjukdomar och skadeinsekter. Det ovan omnämnda plantskolemärket får användas vid märkning av produkter, som saluföres från till kontrollen anslutna plantskolor och skall utgöra en garanti för alstrens kvalitet och sundhetstillstånd. För att få använda märket ställs följande krav på plantskolan, nämligen

att produktionen bedrivs fackmässigt,
att plantskolan har tillgång till sortäktat förökningsmaterial,
att sorgfälligt urval och användning av lämpligt förökningsmaterial iakt-
tages,

att vad gäller underlag endast sådant material användes, som ger för sven-
ska förhållanden lämpliga fruktträd,

att noggrann bekämpning av sjukdomar och skadedjur genomföres,

att ogräs effektivt bekämpas samt

att betryggande åtgärder vidtages såväl å odlingsplats som expeditionslo-
kal till förhindrande av förväxling och blandning av olika sorter.

Ett förädlat fruktträd är en kombination av två skilda individer. Rotsy-
stemet med stambasen är en del av den »grundstam» eller »underlag», på
vilket den ädla fruktveden inympats och fått bilda stam och krona. Grund-
stammens genetiska egenskaper påverkar i hög grad fruktträdets växtkraft,
härdighet och bördighet. Sedan gammalt har man i plantskolorna som grund-
stammar använt fröplantor av de olika fruktslagen, men sådana genom frö
förökade plantor är genetiskt sett helt okontrollerbara. Sedan man därför ge-
nom försök och forskning världen runt kommit fram till vissa bestämda ty-
per av grundstammar, passande för olika klimatiska och andra betingelser,
har sådana förökats vegetativt och sprids nu och tjänar som underlag för
fruktträdsproduktionen i allt större omfattning.

En av plantskolenämndens första uppgifter var att söka få ordning på
grundstamsproblemet. Då under de senare krigsåren efter de stränga vint-
rarna 1940—1942 uppdragningen av fruktträd här i landet hade ökats starkt,
var materialet som framställdes många gånger undermåligt. Nämnden utar-
betade därför en lista över godkända grundstammar, förordade av den stat-
liga försöksverksamheten, och har sedan dess drivit propoganda för att få
fruktträdsuppdragningen verkställd genom förädling på sådana godkända
grundstammar.

Att nämndens arbete i detta avseende varit framgångsrikt bestyrks där-
av att, under det att år 1948 icke mindre än 83 procent av äppelträden här
i landet var uppdragna på vildstammar, denna siffra nu har sjunkit till 36
procent. De till kontrollen anslutna plantskolorna har gått före i utveckling-
en och använder sig till blott 30 procent av vildstammar, då däremot procent-
satsen för de icke anslutna plantskolorna fortfarande är 52.

Även sortfrågan är av synnerlig vikt i detta sammanhang. Enligt en år
1953 gjord undersökning förökades i de svenska plantskolorna omkring 400
fruktsorter, innefattande 177 namnsorter av äpple. Sedan nämnden utarbe-
tat en förteckning över ett s. k. kontrollsortiment, avsett som stomme för
fruktträdsproduktionen här i landet, har — trots att nya sorter tillkommit
— totalsortimentet i dag sjunkit till mellan 225 och 250 sorter. En ytterligare
reducering är i hög grad behövlig.

Kontrollen utövas enligt ett särskilt mellan nämnden och varje plantskola
tecknat avtal. Avtalen löper per kalenderår med sex månaders uppsägning.
Avtalsenligt kan nämndens åtagande gentemot plantskolorna sålunda icke
upphöra förrän tidigast den 31 december 1959. Om statsbidraget nu indra-
ges, kommer nämnden emellertid att fr. o. m. den 1 juli 1959 sakna ekono-
miska resurser för att fullgöra förpliktelserna enligt avtalen.

Under de första åren omfattade kontrollen endast ett mindre antal plant-
skolor. Verksamheten har emellertid efter hand utökats och under år 1958
var 41 plantskolor anslutna till kontrollen. Tillsammans svarar dessa för
omkring 70 procent av landets samlade produktion av fruktträd.

Nämnden har under senare år också särskilt ägnat sin uppmärksamhet
åt kontrollen av hallon- och jordgubbsodlingar och verkat för att förhindra

spridning av utplanteringsmaterial, angripet av virus eller nematoder. Denna del av kontrollen har blivit särskilt betydelsefull sedan det visat sig, att virussjukdomar på hallon samt virus och nematoder på jordgubbar fått allt större utbredning och börjat utgöra ett allvarligt hot mot odlingarna här i landet.

Förutom kontrollen av produktionen i svenska plantskolor har plantskolenämnden också till uppgift att utöva viss kontroll över importen av fruktträd, bärbuskar samt grundstammar till fruktträd. Enligt Kungl. Maj:ts kungörelse nr 84/1950 med vissa bestämmelser angående införsel av fruktträd och bärbuskar skall lantbruksstyrelsen utfärda tillstånd till införsel av dessa varuslag och efter samråd med statens plantskolenämnd meddela de närmare föreskrifter, som erfordras för kungörelsens tillämpning. Styrelsen har meddelat föreskrifterna för import i cirkulär nr 5/1950. I huvudsak gå dessa ut på att importvaran i fråga om kvalitet, sort och sundhet skall motsvara de krav som ställts på plantskolealster av inhemsk produktion. Det föreskrivs också, att statens plantskolenämnds inspektör vid införsel av ifrågavarande växter äger kontrollera att villkoren för införseltillståndet är uppfyllda. Ansökan om införseltillstånd skall ställas till lantbruksstyrelsen men insändas till statens plantskolenämnd, som har att jämte eget yttrande vidarebefordra den till styrelsen. Plantskolenämnden har således genom nämnda kungörelse och föreskrifter ålagts uppgiften att tjänstgöra som dels remissinstans i frågor som gäller importen samt dels kontrollorgan för att övervaka importbestämmelsernas efterlevnad. Om statsbidraget till nämnden upphör, kommer styrelsen fr. o. m. den 1 juli i år att sakna sådant kontrollorgan.

Plantskolenämndens verksamhet finansieras som ovan nämnts dels genom det hittills årliga statsbidraget å 15 000 kronor och dels med avgifter, som inbetalas av de i kontrollen deltagande plantskolorna. Avgifterna utgöres dels av fasta årliga grundavgifter, beräknade på odlingsarealernas omfattning och dels av avgifter för kontrolletiketter för märkning av saluförda produkter. Avgifterna har undan för undan ökats och grundavgiften utgör från den 1 januari 1958 150 kronor för plantskola med odlingsareal för ifrågavarande växtslag av upp till 5 hektar och 350 kronor för större plantskola, och kontrolletiketterna säljs av nämnden till ett pris av 20 kronor per 1 000 stycken. Under de första årens verksamhet inbringade kontrollavgifterna årligen sammanlagt ca 3 000 kronor men har för innevarande verksamhetsår beräknats till mellan 11 000 och 12 000 kronor.

I propositionen nr 141 till 1945 års riksdag, som föregick beslutet om plantskolekontrollens igångsättande, uttalade departementschefen, att han utgick ifrån att inkomsterna av verksamheten så småningom skulle bli av den storlek, att de kunde täcka i varje fall större delen av utgifterna. Som framgår av ovanstående har man ännu icke nått så långt i det avseendet, som synes ha förutsatts, men den del av utgifterna, som täcks genom kontrollavgifter, har dock under de år som gått ökats från 20 procent till 44 procent.

Huvudsyftet med kontrollverksamheten är att tillförsäkra den köpande allmänheten ett fullgott utplanteringsmaterial samt att förhindra spridning här i landet av undermåliga träd och buskar samt olämpliga frukt- och bärsorter. Kontrollverksamheten måste därför tillmätas ett så stort allmänt intresse för landet, att det finns skäl för understöd från det allmännas sida. De plantskolor, som ansluter sig till kontrollen, har visserligen nytta av plantskoleinspektörens rådgivning och av att kunna salubjuda sina alster såsom officiellt kontrollerade. Liksom varje annat ekonomiskt drivet företag måste de dock pröva relationen mellan kostnad och nytta, och alltför

höga avgifter skulle utan tvekan medföra minskat intresse och minskad anslutning till kontrollverksamheten. Lantbruksstyrelsen anser det icke vara möjligt att nu på en gång höja avgifterna till sådan nivå, att nämnden kan fortsätta verksamheten utan statsbidrag.

Ett annat vägande skäl för bibehållande av kontrollverksamheten är som framhålles i motionerna, att ett friare handelsutbyte med utlandet kan komma att ställa krav på dels ökad vaksamhet vid gränserna och dels officiell kontroll av alster för export. I flertalet övriga länder i Europa gäller bestämmelser om att import av växter får ske endast från land, vars produktion under vegetationsperioden varit föremål för officiell kontroll med avseende på förekomst och bekämpning av olika växtsjukdomar. I övrigt tillämpas flerstädes frivillig eller obligatorisk plantskolekontroll.

Det är tänkbart att en omläggning av kontrollverksamheten med närmare anknytning till statens växtskyddsanstalt skulle kunna ske, men en sådan omläggning måste föregås av en närmare utredning och måste komma att medföra ökat krav på statsanslag till växtskyddsanstalten.

Som framgår av vad ovan anförts är det enligt lantbruksstyrelsens uppfattning av största vikt att kontrollen bibehålles. Styrelsen är fortfarande av den uppfattningen, att den bör omhänderhas av plantskolenämnden, som borde lämnas ökat ekonomiskt stöd för att kunna ytterligare effektivisera arbetet. Styrelsen har i sina petita för senare år uttryckt önskemål om ökat anslag till verksamheten och en säkrare tjänsteställning för den hos nämnden anställde inspektören. För budgetåret 1959/60 har således föreslagits en uppräknig av anslaget från 15 000 till 25 000 kronor. Styrelsen får därför tillstyrka bifall till motionerna.

Utskottet. Sedan budgetåret 1945/46 har från särskilt anslag under nionde huvudtiteln utgått statligt bidrag med 15 000 kronor till plantskolekontroll. För budgetåret 1959/60 har något motsvarande anslag icke äskats i statsverkspropositionen. I förevarande motioner har, under framhållande av angelägenheten av att statsstöd även i fortsättningen lämnas berörda verksamhet, yrkats att ett anslag å 15 000 kronor måtte anvisas för budgetåret 1959/60.

Utskottet vill erinra om att vid riksdagsbeslutet år 1945 (prop. 141; JoU 55; rskr 271) förutsattes att ifrågakvarande plantskolekontroll efter någon tid skulle göras självfinansierande och alltså icke betunga statsverket med några kostnader. Med hänsyn till att den åsyftade uppbyggnadsperioden numera måste anses avslutad synes det statliga stödet böra avvecklas. Ett slopande av detta stöd är motiverat även av det skälet, att en av verksamhetens viktigare uppgifter, nämligen kontrollen över importen av plantskolealster, hädanefter kommer att ske genom statens växtskyddsanstalts försorg, därest riksdagen bifaller de i jordbruksutskottets utlåtande nr 10 tidigare denna dag behandlade förslagen rörande kontrollen av införsel utav växter samt angående förstärkning av den yttre växtinspektionen.

Även om utskottet på grundval av det nyss sagda anser att statens finansiella stöd till den av plantskolenämnden bedrivna kontrollverksamheten bör avvecklas, finner likväl utskottet — i betraktande av att nämnden redan slutit avtal med vederbörande plantskolor avseende år 1959 och att viss kortare tid torde erfordras för anpassning av kontrollavgifter m. m. — att stats-

stödet till omförmälda verksamhet bör upphöra först med utgången av innevarande kalenderår. Utskottet förordar därför att under rubriken *Bidrag till plantskolekontroll* i riksstaten för nästa budgetår anvisas ett belopp av 7 500 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 65 och II: 93, I: 180 och II: 443 samt I: 342 och II: 226, till *Bidrag till plantskolekontroll* å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 7 500 kronor.

Stockholm den 10 mars 1959

På jordbruksutskottets vägnar:

ANDERS PETTERSSON

Närvarande: se under utlåtandet nr 10.

Reservation

av herrar *Jon Jonsson, Hjalmar Nilsson, Mossberger, Gunnar Berg, Hedström, Lindström, Jönsson* och *Franzén* i Motala, som ansett att utskottets utlåtande från och med tredje stycket å s. 25 samt utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»Såsom statskontoret framhållit i sitt remissyttrande över motionerna synes tiden nu vara inne för att plantskolekontrollen skall göras helt självbärande. Kontrollavgifterna har också höjts från och med den 1 januari 1959, varigenom ökade inkomster är att förvänta. Utskottet anser därför i likhet med Kungl. Maj:t, att statens finansiella stöd till den av plantskole-nämnden bedrivna kontrollverksamheten bör upphöra med utgången av innevarande budgetår.

På grundval av det nyss sagda avstyrker utskottet bifall till förevarande motionsyrkanden om fortsatt stöd till plantskolekontrollen och hemställer,

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 65 och II: 93, I: 180 och II: 443 samt I: 342 och II: 226.»